

การพัฒนาศิลปะการแสดงจากพิธีกรรมแซนโฌนตา
กลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมรในจังหวัดสุรินทร์

The Development of Art Performance from Sean Donta ceremony
of Thai-Khmer Ethnic Group in Surin Province

วิลาวัลย์ ประवासูช¹ / คณินนิตย์ ไสยโสภณ² / บุญยัง มั่นดี³

Wilawan Prawasook / Khanuengnit Saiyasophon / Boonyang Mande

^{1, 3} สาขาวิชาการวิจัยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
Program in Research for Community Development, Faculty of Humanities and Social Sciences,
Surindra Rajabhat University

² สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
Program in Thai Language, Faculty of Humanities and Social Sciences, Surindra Rajabhat University

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาประวัติความเป็นมา องค์ประกอบ บทบาทและคุณค่าของพิธีกรรมแซนโฌนตา กลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมรในจังหวัดสุรินทร์ และ 2) เพื่อพัฒนาศิลปะการแสดงจากพิธีกรรมแซนโฌนตา กลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมรในจังหวัดสุรินทร์โดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยเทคนิคการสังเกต สังเกตแบบมีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์เชิงลึก ผลการศึกษาพบว่า พิธีกรรมแซนโฌนตาแบ่งเป็น 2 ช่วง ช่วงแรก วันขึ้น 14 ค่ำ และขึ้น 15 ค่ำ เดือน 10 เรียกว่า “เป็นตุง” (สารทเล็ก) ช่วงที่สองวันแรม 14 ค่ำ และแรม 15 ค่ำ เดือน 10 เรียกว่า “เป็นทม” (สารทใหญ่) การประกอบพิธีกรรมทำในระดับครอบครัว ระดับเครือญาติ ระดับชุมชน ขั้นตอนการประกอบพิธีกรรม แบ่งเป็น 3 ขั้นตอน คือ ขึ้นเตรียม ขึ้นดำเนินงาน และขึ้นส่งวิญญาณบรรพบุรุษกลับ บทบาทและคุณค่าของพิธีกรรมถือว่ามีคุณค่าด้านจิตใจ เป็นศูนย์รวมของความรัก ความสามัคคีในหมู่พี่น้องและเครือญาติ การพัฒนาศิลปะการแสดงจากพิธีกรรมแซนโฌนตา สื่อถึงสิ่งที่ปฏิบัติในวันแซนโฌนตา ใช้ทำนองเพลงกันตรึม แต่งกายแบบพื้นเมืองไทยเขมรสุรินทร์ อุปกรณ์ที่ใช้ พานชั้น 5 และกระเจอบนโฌนตา รูปแบบการแสดงมี 5 ช่วง ได้แก่ ช่วงเชิญชวนและนำเครื่องแซนโฌนตามาบูชา ช่วงบูชาเครื่องเซ่นไหว้ ช่วงรวมกลุ่มแสดงความสุข ช่วงนำเครื่องเซ่นไหว้ไปทำบุญ และช่วงจบด้วยทาลา ประโยชน์ที่ได้คือความสุนทรีย์ ความบันเทิง สื่อให้เห็นถึงประเพณีวัฒนธรรมอันดีงาม เป็นเครื่องมือช่วยกล่อมเกล่าจิตใจ ให้เกิดความรัก ความสามัคคีกันในบรรดาญาติพี่น้อง และชุมชน

คำสำคัญ : การพัฒนาศิลปะการแสดง, พิธีกรรมแซนโฌนตา, กลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมร, เป็น (บิณฑ)

Abstract

This research aimed to study its historical background, elements, roles and values of the Sean Donta rites of a Thai-Khmer ethnic in Surin province and to develop performing arts derived from the rites. Qualitative research methodology was employed using observation, in-depth interview and focus group technique. The result reveals that origin of Sean Donta rites was from the long past. The ceremony has divided into 2 sessions. The first session called “Ben-Tuj (Sard-Lek)”, fallen on 14th and the 15th of the waxing moon of the 10th lunar month. The second session called “Ben-Tomb (Sard-Yai)” fallen on the 14th and the 15th of the waning moon of the 10th lunar month. The rite aimed to pay respect and returned gratitude to fore-grandparents and ancestors. Happiness, prosperous, success in careers and wealthy will benefit to ceremony doers in return. The ceremony components includes ritual doers, equipment and place. The ritual doers were usually head of a family. All relatives are expected to attend the ceremony. The equipment were divided into 3 categories included sacrifice, oblation and containers. At family level, the rite was performed at home, at senior’s home for relative level, and at school, temple or village hall for community level. The rite has three parts namely preparation of goods and foods, performing of the ceremony and inviting ancestors’ spirit back. The roles and values of ceremony was a spiritual values considering as embodiment of love and harmony in family and among relatives. The rite was also seen as merit making to ancestors and relatives who passed away. To doers, as merit accumulation in the future according to religious beliefs. The performing art from Saen Donta ceremony was developed from

the following aspects. The Lyrics showed the ritual practice which conducted in Surin native Khmer language with four Surin native melodies included “Kan Truem Srey Yong” (girl in mind), “Phanom-Sroaj” (sharped mountain), “Kart-Pa-Ka” (picking flower) and “Sa-norh Weel Thom” (pity wide field). The music used in the ceremony was “Kan-Truem”. The ritual costume was the traditional silk dress of Surin with unique accessories. The performance equipment includes five “Phan Khan” trays and Donta bamboo basket. The performance has divided into 5 sessions. The first session was invitation and sacrificial taking. The second session was sacrificial offering worship. The third session was gathering and happiness expression. The fourth session was taking sacrificial offering to make merit. The fifth session was ending posture. The benefit of creating performance was not only for entertainment purpose, but it was also an expression of traditional culture. Moreover, it was a tool to bring family members, relatives and community together with love and harmony.

Keywords: Performing Arts Development, Sean Donta Ceremony, Thai-Khmer ethnic group. Ben

บทนำ

จังหวัดสุรินทร์ตั้งอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง หรือ “อีสานใต้” มีประชากรที่อาศัยอยู่หลายกลุ่ม แบ่งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมร กลุ่มชาติพันธุ์ไทยส่วย กลุ่มชาติพันธุ์ไทยลาว แต่ละกลุ่มชาติพันธุ์มีภาษาพูดเป็นของตนเอง มีการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมที่งดงามตั้งคำขวัญของจังหวัดว่า “สุรินทร์ถิ่นช้างใหญ่ ผ้าไหมงาม ประคำสวย ร่ำรวยปราสาท ผักกาดหวาน ข้าวสารหอม งามพร้อมวัฒนธรรม” กลุ่มชาติพันธุ์ที่มีจำนวนประชากรมากที่สุดในจังหวัดสุรินทร์คือกลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมร ความกลมกลืนทางชนชาติและวัฒนธรรม ส่งผลให้ชาวไทยเขมร

ในจังหวัดสุรินทร์ มีภาษาและวัฒนธรรมแตกต่างจากจังหวัดอื่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ การพูดภาษาถิ่นเป็นภาษาเขมร ด้านวัฒนธรรมการละเล่นก็มีเอกลักษณ์ที่เด่นชัด เมื่อมนุษย์มาอยู่รวมกันเป็นกลุ่มมีอัตลักษณ์ที่มีความเหมือนกัน มีสิ่งยึดเหนี่ยวร่วมกันด้วยความเชื่อเดียวกัน เช่น เชื่อในอำนาจลี้ลับเหนือธรรมชาติซึ่งมนุษย์เชื่อว่าสามารถดลบันดาลให้เกิดปรากฏการณ์ ที่มนุษย์ไม่สามารถควบคุมได้ มนุษย์จึงหาทางสื่อสารกับอำนาจลี้ลับนั้นด้วยการประกอบพิธีกรรมต่างๆ เช่น การบวงสรวง การบูชา การทำขวัญ เป็นต้น พิธีกรรมเหล่านี้จะปฏิบัติสืบทอดกันมาอย่างสม่ำเสมอด้วยความเชื่อที่ว่าหากไม่ปฏิบัติตามพิธีกรรม ความเชื่อดั้งเดิมของบรรพบุรุษแล้วจะเกิดสิ่งชั่วร้ายขึ้นแก่คนเหล่านั้น การปฏิบัติพิธีกรรมตามความเชื่อสืบทอดกันมาอย่างสม่ำเสมอนี้เองทำให้เกิดเป็นขนบธรรมเนียมประเพณีขึ้น และเป็นสิ่งที่มีค่านำมาปฏิบัติสืบทอดไปจนชั่วลูกชั่วหลานมีการพัฒนาก้าวไปสู่ความเจริญด้านอื่นๆ ต่อไป

พิธีกรรมที่ถือปฏิบัติจนเป็นเอกลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมรในจังหวัดสุรินทร์ คือพิธีกรรมแซนโฌนตาเป็นพิธีกรรมการเซ่นไหว้ผีบรรพบุรุษ ตลอดจนอุทิศส่วนกุศลให้กับบรรดาญาติที่ล่วงลับไปแล้ว เมื่อถึงเทศกาลเดือนสิบ ตรงกับวันแรม 14 ค่ำ 15 ค่ำ ของทุกปี ญาติพี่น้องซึ่งอยู่ห่างกันก็จะมารวมตัวเตรียมอุปกรณ์เครื่องเซ่นไหว้ วิทยุยานยนตร์ของรถจักรยานยนต์ เพื่อมารับรู้ถึงความกตัญญูของลูกหลาน ความผูกพันของคนในครอบครัวที่ยังเป็นการแสดงถึงความความศรัทธายึดมั่นต่อพระพุทธศาสนา ในเรื่องของการทำบุญให้กับผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว โดยเชื่อว่าการบูชาเซ่นไหว้จะนำมาซึ่งความสุขความปลอดภัยจากสิ่งชั่วร้ายมีความเจริญความสำเร็จในการประกอบอาชีพ การแซนโฌนตามีการประกอบพิธีกรรมสืบทอดกันมายาวนานจนเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมถือเป็นขนบธรรมเนียมประเพณีจนกลายเป็นประเพณีที่สำคัญของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมรในจังหวัดสุรินทร์ซึ่งจัดขึ้นเป็นประจำทุกปี โดยจัดทั้งในระดับครอบครัว ระดับเครือญาติ และระดับชุมชนที่ช่วยเสริมสร้างคุณธรรมอันจะนำไปสู่ความเข้มแข็งและสันติสุขให้กับครอบครัวและชุมชน

ปัจจุบันการถ่ายทอดความรู้ การประกอบพิธีกรรมแซนโฌนตามักดำเนินการในลักษณะการเรียนรู้อาจ

ผู้ใหญ่บอกสอนให้ปฏิบัติตามประเพณีอาจจะได้รับความรู้ไม่ชัดเจนเท่าที่ควร ดังนั้นเพื่อเป็นการสื่อให้เห็นถึงความชัดเจนของพิธีกรรมผู้วิจัยจึงศึกษารวบรวมองค์ความรู้ แล้วนำความรู้ที่ได้จากการศึกษาไปพัฒนาเป็นศิลปะการแสดง เพื่อเป็นการบันทึกและสืบทอดในอีกรูปแบบหนึ่งซึ่งจะทำให้เยาวชนในสถานศึกษาและประชาชนทั่วไปได้ตระหนักในความสำคัญ พร้อมทั้งร่วมกันอนุรักษ์และสืบทอดประเพณีวัฒนธรรมให้อยู่คู่กับท้องถิ่นได้อย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา องค์ประกอบ บทบาทและคุณค่าของพิธีกรรมแซนโฌนตา กลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมรในจังหวัดสุรินทร์
2. เพื่อพัฒนาศิลปะการแสดงจากพิธีกรรมแซนโฌนตา กลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมรในจังหวัดสุรินทร์

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ใช้เทคนิคการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัยดังนี้

1. ขอบเขตด้านพื้นที่การวิจัย คือพื้นที่ ใน 3 หมู่บ้านของตำบลท่าสว่าง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ได้แก่ บ้านเขวน้อย บ้านสำโรง บ้านโคกเพชร
2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรคือประชาชนที่พูดภาษาถิ่นไทยเขมรที่อยู่ในพื้นที่วิจัย ส่วนกลุ่มตัวอย่างผู้วิจัยเลือกแบบเจาะจง โดยจำแนกออกเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

2.1 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาข้อมูลตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ประกอบด้วย กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ กลุ่มผู้รู้ (Key Informants) หมายถึง กลุ่มบุคคลที่มีความรู้เกี่ยวกับพิธีกรรมแซนโฌนตา ประกอบด้วยตัวแทนของกลุ่มผู้อาวุโสในหมู่บ้าน ผู้นำชุมชน พระภิกษุสงฆ์ กลุ่มผู้ปฏิบัติ (Perform Informants) หมายถึง กลุ่มบุคคลที่มีประสบการณ์ในการประกอบพิธีกรรมแซนโฌนตา ประกอบด้วยตัวแทนของกลุ่มหัวหน้าครอบครัว ผู้นำทางพิธีกรรม พระภิกษุสงฆ์ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั่วไป (General Informants) หมายถึง บุคคลที่มีส่วนร่วมในการประกอบ

พิธีกรรม ประกอบด้วยตัวแทนของกลุ่มเครือญาติ พี่ น้อง ประชาชนในหมู่บ้าน

2.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ประเมินผลการพัฒนา ศิลปะการแสดง ประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญทางด้านดนตรี นาฏศิลป์ และครุภูมิปัญญาท้องถิ่น

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อวิจัย คือ เครื่องมือที่เป็นตัวบุคคล คือผู้วิจัย เป็นผู้เก็บข้อมูลทั้งในการศึกษาเอกสาร การสังเกตและการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม เครื่องมือที่เป็นเอกสาร ประกอบด้วย กรอบการสัมภาษณ์ กรอบการสังเกต และกรอบขอบข่าย หรือประเด็นของการประชุมกลุ่มย่อย โดยผู้วิจัยนำเครื่องมือที่เป็นเอกสารเสนอ อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบความถูกต้อง และเหมาะสม ทั้งนี้เพื่อให้สามารถนำไปใช้ในการเก็บข้อมูลได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาการพัฒนาศิลปะการแสดงจาก พิธีกรรมแซนโฎนตา กลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมรในจังหวัด สุรินทร์ สรุปในแต่ละข้อตามจุดมุ่งหมาย ดังนี้

1. ประวัติความเป็นมาของพิธีกรรมแซนโฎนตามี มาตั้งแต่โบราณ ภาษาถิ่นเรียกว่า “เบ็น” (“เบ็น” มาจากคำ บาลี บินท (บินท์) หมายถึง ก้อนข้าว ที่ใช้ในการประกอบ พิธีแซนโฎนตาที่บรรพบุรุษใช้ในการเซ่นไหว้และทำบุญที่ วัดปัจจุบันมีความหมายรวมถึง สำนักับข้าว อาหารคาว หวาน ผลไม้ต่างๆ) แบ่งออกเป็น 2 ช่วง ช่วงแรกตรงกับ วันขึ้น 14 ค่ำ และขึ้น 15 ค่ำ เดือน 10 เรียกว่า “เบ็นตุง” (สารทเล็ก) ช่วงที่สองตรงกับวันแรม 14 ค่ำ และ แรม 15 ค่ำ เดือน 10 เรียกว่า “เบ็นทม” (สารทใหญ่) เป็นวันที่ ประกอบพิธีแซนโฎนตาเซ่นไหว้ผีตายและญาติที่ล่วงลับ ไปแล้ว และเชื่อว่าลูกหลานที่ได้ทำพิธีเซ่นไหว้ก็มีความสุข ความเจริญประกอบอาชีพประสบผลสำเร็จมีเงินมีทองใช้ รุ่งเช้าวันแรม 15 ค่ำ เดือน 10 เวลาประมาณ ตี 4-5 ก็ จะนำอาหารที่เซ่นไหว้ไปเทที่ท้องนาเพื่อให้ได้ผลผลิตที่มาก อีกส่วนหนึ่งก็จะนำไปทำบุญที่วัด เรียกว่า “บายเบ็น” เป็น ข้าวเหนียวโรยงา มะพร้าวขูด กล้วย แล้วทำกรวยใบตอง ปิดไว้ เสียรูป 1 ดอก องค์กรประกอบของพิธีกรรม มีจุดมุ่งหมายเพื่อเป็นการเซ่นไหว้ผีบรรพบุรุษแสดงถึงความเคารพ

ความกตัญญูต่อปู่ย่าตายาย พ่อแม่ บรรพบุรุษ บุคคลที่เข้าร่วมประกอบพิธีกรรม ได้แก่ ผู้นำในการประกอบพิธีกรรม ในระดับครอบครัว ระดับเครือญาติ ระดับชุมชน กลุ่ม พี่น้องในหมู่บ้าน อุปกรณ์ที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรม แบ่ง เป็น 3 ประเภท คือ เครื่องบูชา เครื่องสังเวย และภาชนะ ใส่เครื่องบูชา เครื่องสังเวย สถานที่ที่ใช้ในการประกอบ พิธีกรรม ระดับครอบครัวจะจัดภายในบ้าน ระดับเครือ ญาติ จะประกอบพิธีกรรมในบ้านที่มีผู้อาวุโสประจำตระกูล ระดับชุมชน คือ โรงเรียน วัด ศาลาหมู่บ้าน ขั้นตอนในการ ประกอบพิธีกรรม แบ่งเป็น 3 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนเป็นการ จัดหาสิ่งของ อุปกรณ์ อาหารต่างๆ ขั้นตอนดำเนินการ ประกอบพิธีแซนโฎนตา และขั้นส่งกลับในเช้าวันแรม 15 ค่ำ เดือน 10 เวลารุ่งสาง ประมาณ 05.00 น. จะเป็นการส่ง ตายายกลับ ความเชื่อในพิธีกรรมแซนโฎนตาของกลุ่ม ชาติพันธุ์ไทยเขมร บ้านเขวา บ้านสำโรง บ้านโคกเพชร ได้ ศึกษาทั้งหมด 4 ด้าน 1) ความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษเชื่อว่าผี บรรพบุรุษมีจริง เป็นความเชื่อจากศาสนาพุทธว่า เมื่อผู้ตาย ไปแล้วจะไปอยู่ใน 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ทำดีจะได้ไปสวรรค์ กลุ่มที่ทำชั่วทำบาปก็จะตกนรกใช้เวรกรรมในนรก 2) ความ เชื่อในเรื่องโซกลาง หากปฏิบัติตามประเพณีวัฒนธรรม ดั้งเดิมแล้วจะทำให้ผู้ปฏิบัติโชคดีในด้านชีวิตความเป็นอยู่ 3) ความเชื่อในด้านความเป็นอยู่และการประกอบอาชีพ ถ้าหากลูกหลานไม่ทำบุญ ไม่ดูแลตายายก็จะส่งผลให้ลูก หลานได้รับความลำบากหากินก็ฝืดเคือง 4) ความเชื่อใน เรื่องค่านิยมมักให้ความสำคัญกับผู้ชายมาก ผู้ชายต้องเป็น ผู้นำครอบครัว มีหน้าที่หาเลี้ยงครอบครัว ฝ่ายหญิงจะต้อง ให้ความเคารพกับผู้ที่ผู้นำครอบครัว มีหน้าที่คอยเลี้ยง ดูลูกรับผิดชอบงานในบ้าน เรื่องทุกอย่างต้องให้ผู้ชายเป็น ผู้ตัดสินใจสังเกตได้ว่าผู้นำในการประกอบพิธีแซนโฎนตาส่วน ใหญ่จะเป็นผู้ชายยกเว้นหัวหน้าครอบครัวเสียชีวิตผู้ที่เป็น ภรรยาก็จะทำหน้าที่เป็นผู้ประกอบพิธีแซนโฎนตาต่อไป คุณค่าของพิธีกรรมถือว่ามีความค่าด้านจิตใจ การแสดงออก ถึงความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณสะท้อนให้เห็นถึงความรัก ความสามัคคี ความสัมพันธ์อันดีเป็นที่พึ่งพาอาศัยกันของ คนในครอบครัว หมู่เครือญาติ และชุมชน การประกอบ พิธีกรรมถือเป็นการสร้างความดีเพื่อส่งผลให้กับบรรพบุรุษ ญาติพี่น้องที่ได้ล่วงลับไปแล้ว และตนเองก็จะได้รับ

ในภายภาคหน้าตามความเชื่อของศาสนา

ภาพที่ 1 บายเบ็น

ภาพที่ 2 การประกอบพิธีแซนโฌนตาระดับครอบครัว

ภาพที่ 3 การประกอบพิธีแซนโฌนตาระดับชุมชน

2. ผลการพัฒนาศิลปะการแสดงจากพิธีกรรม
แซนโฌนตา ผู้วิจัยได้พัฒนาศิลปะการแสดงจากการ
สังเคราะห์บริบท ประวัติความเป็นมา ขั้นตอน คติความ
เชื่อในด้านบทบาทหน้าที่ของคนในสังคม ในด้านคำร้อง
โดยกล่าวถึงวันแซนโฌนตาเป็นงานรวมญาติลูกหลาน ญาติ
พี่น้องที่ไปประกอบอาชีพหรือตั้งถิ่นฐานอยู่ที่อื่นไม่ว่าจะใกล้
หรือไกลจะต้องเดินทางกลับมารวมญาติเพื่อทำพิธีแซนโฌน
ตาทำบุญให้กับบรรพบุรุษที่ล่วงลับไป ใช้การถ่ายทอด
บทเพลงด้วยภาษาเขมรพื้นบ้านสุรินทร์ ด้านทำนอง ใช้
ทำนองเพลงทั้งหมด 4 ทำนอง คือ ทำนองแซรีย ยอง (สาว
น้อยในดวงใจ) เป็นทำนองที่มีจังหวะเร็ว มีความสนุกสนาน
ใช้ในช่วงแรกคือการแสดงเชยชวนญาติพี่น้องทุกคน นำ
เครื่องแซนโฌนตามารวมกันเพื่อประกอบพิธีแซนโฌนตา
ทำนองพนมสรวจ (เข่าแหลม) เป็นทำนองที่มีจังหวะช้าใช้
ในช่วงที่สอง คือการแสดงประกอบพิธีแซนโฌนตาโดยเริ่ม
จากการพูดเพื่อเรียกวินญาณผีบรรพบุรุษมารับประทาน
เครื่องเช่นไหว้ ทำนองกัจปะกา (เด็ดดอกไม้) เป็นทำนอง
ที่มีจังหวะช้าใช้ในช่วงที่สามแสดงถึงวินญาณผีบรรพบุรุษ
ได้ดื่มกินของเช่นไหว้เรียบร้อยแล้วก่อนกลับก็ให้นำเสื้อผ้า
ที่ลูกหลานได้จัดเตรียมนำไปใช้ด้วย ทำนองเสนาะเวียลทม
(สงสารทุ่งกว้างใหญ่) เป็นทำนองที่มีจังหวะเร็วใช้ในวง
สุดท้ายเป็นการเช่นไหว้บูชาบรรพบุรุษเสร็จแล้วก็จะมีการ
เลี้ยงสังสรรค์ในหมู่เครือญาติ จากนั้นก็จะส่งดวงวิญญาณ
ของผีบรรพบุรุษกลับสู่สรวงสวรรค์โดยนำของเช่นไหว้ส่วน
หนึ่งไปทิ้งและทำบุญในตอนเช้าที่วัด ด้านดนตรี เครื่อง
ดนตรีประกอบในการแสดงเรอมนแซนโฌนตาใช้วงกันตรึม
คณะกันตรึมศรีระยองบรรเลง มีเครื่องดนตรีทั้งหมด 6 ชนิด
ได้แก่ กลองกันตรึม ซอกกลาง (ซอกันตรึม) ปี่อ้อ ฉิ่ง ฉาบ กรับ

เพลงเรือมแซนโฌนตา

ทำนอง แซร์รี่ ยอง (สาวน้อยในดวงใจ)

เมอ มีก เนียง เฮย ชราตุ พลิ่ง ละลิม เนียง เฮย ปรย ๆ
 ดูท้องฟ้า เมฆครึ้ม ฝนรินตกปรอยๆ
 เนียง เนอว รือ ออย กระมอม บอง เฮย โม แซนโฌนตา จุม เคนีย
 น้องสาวเจ้าอยู่ไหม มาเราไปไหว้โฌนตาด้วยกัน
 แฆ เบน โมดอล ตีด เฮย เนียง แซร์รี่ กอม พลิก เนองา
 สารทเดือนสิบเวียนมาอีกแล้ว น้องสาวอย่าลืมเลยหนา
 รีบ ซะแนน แซน ตระกอล เยยตา ลออ บอง เฮย มาชนะนำเมียนมะนอง
 จัดสำรับอาหารเช่นไหว้ยายตาบอกน้องว่า 1ปี มีครั้งเดียว
 อารับ อารา รีบตุกำปะ เจริชนะ เนียงเฮย ปะโอน บอง
 ข้าวของเตรียมไว้มากมายหลากหลายนะน้องพี่
 แมกะเมก แมตันลอง ลออเนียง เฮย โม จุม เคนีย เฮฮา
 แม่ยายแม่ตองทั้งญาติพี่น้องมาร่วมกันสนุกสนานเฮฮา
 เมอ เตอวคางชะเวง แครง แต เนียก แอ นา
 หันไปข้างซ้ายเอ๊ะไครนั้นหนา
 เออว กะเมกเกือต เนือม โจน ประชา ลออบองเฮย โมรวมตระกอลตาเยย
 พ่อตาท่านพาลูกเขย น้องพี่เอยมากราบไหว้ยายตา

ทำนอง พนมสรวจ (เขาแหลม)

(พูด) โมเวย โมหนา เยยตาตองเอาะ กรูบกรูบเคนีย จัยแนะจัยเบนจัยโฌนตา ชมอัญเจิญเยยตาตองออ โมเลียง
 เจิงเลียงดัยโมโสบ โมประชา จัยแนะ โจนเจาบานรีบตอवल เฮย โมเวย....โมหนา เมียนตีกตะเจียกตีกกะเดา ตีกปะแอม
 นิเมือนเตย นมเนกเจกอันซอม เจิญเจาะ บานรีบตก็อลรุจเฮย
 เอ..ละอตาเวย โมเวย โมเวย.โฌนตา
 โอละออบองเฮย.โมเวย โมเวย โมเวย โฌนตา
 ทา แคล เนอว สะทานนา โมเวย โจนเจา รีบเฮาเฮย
 ทาแคลโมป้อนนา ป้อน นา โฌนตาเวย โจนเจา แซนเฮาเฮย
 มาเถิด มาเถิด มาเถิด โฌนตา เคยสิงสถิต ณ สถานที่ใดๆ ลูกหลาน ทั้งหลาย กราบไหว้ เชิญท่านเข้ามา ที่มา
 มีหลายท่าน ลูกหลานกล่าวขาน เช่นไหว้ โฌนตา

ทำนองกัจปะกา (เด็ดดอกไม้)

โสบ ปะชา รัวจ เฮย ก็ คอม เตือน แปร ปรวล (ซ้ำ)
 ทานของเช่นไหว้แล้วอย่าด่วนแคล้ลูลูลา
 เมียนซำบิวัด ซิล โสล คอเอา โสร่ง สไป (ซ้ำ)
 ทั้งเสื้อฝักกางเกง ผ้าโสร่ง ผ้าสไป
 รีบตุ ออยตา รีบตุ ออยเยย (ซ้ำ) รีบตุ เฮย ออยตาเยย ยัวเตอว พอง (ซ้ำ)

เช่นไหว้ อุทิศให้ บอกตายเอาไปเกิดหนา
 โคน เจา จวย เคนีย เตียง ปะโอน เตียงบอง (ซ้า)
 ลูกหลานช่วยกันทั้งเพื่อมองน้องพี่
 ريب ชะแนน แชนชนะนอง ريبชองกุน นอ เยยตา (ซ้า)
 จัดแจงพิธีทำบุญกรรมพลีอุทิศให้แต่ยายตา

ทำนอง เสนาะเวียลทม (สงสารทุ่งกว้างใหญ่)

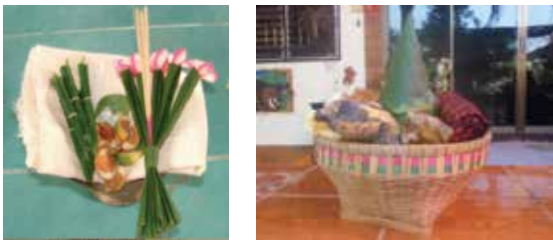
แชนตระกอล ร้าง เฮย เนื่อม เนียง แซร์เรีย เตอวจะกันเจอ โฌนตา
 ไหว้บูชาเสร็จแล้วพากันนำของไหว้โฌนตาไปเททิ้ง
 เตอว เทอ น้องเวือดวา จุนโฌนตา ลอบเซราะแซร
 ไปทำบุญที่วัดเพื่อจัดส่งโฌนตากลับถิ่นฐาน
 ซ้อมบอนกุซอล จุนดอล กรบเยยตา
 ขออำนาจบุญกุศลช่วยคลให้ถึงยายตา
 บาปกรรมยงนา ออยระเดาะ รังกัวะ พอง
 บาปกรรมทั้งหลายขอให้ได้หลุดพ้น
 จะกันเจอโฌนตาร้าง สร้าง เกอ ออย ปัวร์ ดอลโจน เจา
 ท่านได้รับแล้ว ย้อนกลับมาให้พรลูกหลาน
 เมียนแต ตระเจียก กอมเมียนอย บอนกะเดา
 ให้สงบสุขร่วมเย็นอย่าได้มีเรื่องเร้าร้อน
 ออยปัวร์ โจนเจา ออยเซณะเนอว เซาะสะเบย
 ให้พรลูกหลานอย่ามีทุกข์ให้สุขสบาย
 มันทากรอ เกรีย ยัวบ รือ กรอ แอง เกรีย ทะงัย
 ทุกข์ยากลำบากกลางวันหรือกลางคืน
 เปริด ทนา อาเวย ก็ออย บาน โดจ เจิตพอง
 พรารถนาอะไรขอให้ได้ตั้งใจปอง
 เทอซีร์วีซี ออยเจริญ ออยรุ่งเรือง
 ทำมาหากินขอให้เจริญรุ่งเรือง
 เตียงเซราะกราว กะน้องเมือง ออย เมียนเซาะกรบๆ เคนีย
 ทั้งบ้านนอกและในเมืองให้ได้มีความสุขทุกผู้ทุกคน

การแต่งกายของผู้แสดง นุ่งผ้ามัดหมี่พื้นบ้าน สุรินทร์ เช่น ใส่เสื้อแขนกระบอกสีขาว และสีอื่นๆ ที่มีความ สดใสมีผ้าสไบพาดไหล่ ศีรษะจะเกล้าผมสูงติดดอกไม้ เครื่อง ประดับสร้อย ตุ่มหู เข็มขัดร้อยด้วยเม็ดประเก้อม

ภาพที่ 4 (ซ้าย) การแต่งกายของผู้แสดงเป็นผู้นำประกอบ พิธีกรรม (ขวา) การแต่งกายของผู้แสดงเป็นผู้ร่วมประกอบพิธีกรรม

อุปกรณ์ที่ใช้ในการแสดงออกเป็น 2 ลักษณะ คือ พานขันธ 5 (สัญลักษณ์ทางความเชื่อทางพุทธศาสนา เบญจขันธ์ ได้แก่ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ) และกระเจอ โฉนตา

ภาพที่ 5 พานขันธ 5 และกระเจอโฉนตา

รูปแบบการแสดงเรอมนแดนโฉนตา แบ่งออกเป็น 5 ช่วง มีท่ารำ 11 ท่า

การแสดงช่วงที่ 1 ทำเชิญชวนและนำเครื่อง แขนโฉนตามาบูชา แสดงให้เห็นถึงการรวมกลุ่มของญาติ พี่น้อง ชุมชนเตรียมสำหรับอาหารเป็นเครื่องแขนเพื่อนำมา ประกอบพิธีกรรม

ภาพที่ 6 ทำเชิญชวน

การแสดงช่วงที่ 2 ทำบูชาเครื่องเซ่นไหว้ สื่อให้ เห็นถึงขั้นตอนการประกอบพิธีกรรมแซนโฉนตาที่มีการ บูชาพานขันธ 5 แล้วเชิญผีตายายมารับเครื่องเซ่นไหว้ที่ลูก หลานได้เตรียมไว้ มีท่ารำที่ใช้กับอุปกรณ์ ใช้มือ ศีรษะ ลำ ตัว สื่อให้เห็นความหมายชัดเจนมากยิ่งขึ้น เช่น การยกพาน ขันธ 5 เพื่อเป็นการบูชาครู การพนมมือไหว้แสดงถึงความ เคารพ ต่อผีปู่ย่า ตายาย การหงายฝ่ามือพร้อมกระดิกนิ้ว แล้วโน้มตัวก้มลงให้ต่ำเป็นการเชิญดวงวิญญาณของผีปู่ย่า ตายาย ที่มาถึงบ้านให้เข้ามารับของที่ลูกหลานได้จัดเตรียมไว้

ภาพที่ 7 ทำบูชาเครื่องเซ่นไหว้

การแสดงช่วงที่ 3 ทำรวมกลุ่ม ทำรีนเริง สนุกสนาน แสดงความสุข แสดงให้เห็นว่าหลังจากการ ประกอบพิธีกรรมเสร็จสิ้นแล้วญาติพี่น้องก็จะเปิดเพลง แล้วรำรำกันอย่างสนุกสนาน ท่ารำแสดงออกถึงความ สุขที่ได้จัดพิธีแซนโฉนตา และการพบปะกับญาติพี่น้องที่ไม่ ได้เจอกันกันเป็นเวลานาน ท่ารำก็จะแสดงออกถึงความ สนุกสนาน เช่น ทำจีบออกจากอกแล้วคลายมือเป็นวง ท่ารำ ที่เป็นท่าคู่ เช่นท่าสอดสร้อยมาลาแล้วไขว้มีระหว่างคู่ของตน แสดงถึงการพูดคุย ร่ายรำ อย่างสนุกสนาน

การแสดงช่วงที่ 4 ทำนำเครื่องเซ่นไหว้ไปทำบุญ แสดงให้เห็นว่าหลังจากประกอบพิธีกรรมเสร็จสิ้น ผู้เซ่นไหว้

มีความสุขจากการรับพรจากผีปู่ย่าตายาย ก็จะเก็บอาหารส่วนหนึ่งไว้ในกระตังที่เรียกว่า กระเจจอก โขนตา บายเบ็น และกระตังคาร เตรียมไว้ไปทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้กับตายายในวันรุ่งขึ้น ผู้แสดงจะถืออุปกรณ์ที่เป็น กระเจจอก โขนตา เดินแปรแถวเป็นรูปมณฑกแล้วพสานแถวทีละคนให้เป็นแถวเฉียงแล้วหันหลังให้เวทีแสดงถึงการเดินทางไปทำบุญที่วัดเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้กับผีปู่ย่าตายาย

การแสดงช่วงที่ 5 ทำจบ เป็นท่าลา ที่แสดงถึงการเลิกรหาหรือการเสร็จสิ้นจากพิธีกรรมญาติพี่น้องที่อยู่ไกล ก็จะเตรียมตัวเดินทางกลับ ทำรำใช้ท่าที่มีการรำคางคู่กันแถวแสดงถึงการกล่าวลาในหมู่ญาติพี่น้องแล้วใช้ท่าบัวชูฝึกแปลงเป็นท่าลากลับ

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาศิลปะการแสดงจากพิธีกรรมแซนโขนตา กลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมรในจังหวัดสุรินทร์ ผลจากการศึกษาพิธีกรรมใน 3 หมู่บ้านของตำบลท่าสว่าง ได้แก่ บ้านเขวาน้อย บ้านสำโรง บ้านโคกเพชร ผู้วิจัยนำมาพิจารณาตามประเด็นที่ศึกษา ดังนี้

1. การศึกษาประวัติความเป็นมาของพิธีกรรมแซนโขนตา

พื้นฐานความเชื่อทำให้เกิดประเพณี พิธีกรรมมากมายในทุกท้องถิ่น มีทั้งความเชื่อในธรรมชาติ สิ่งเหนือธรรมชาติ ศาสนา ไทโรศาสตร์ พิธีกรรมเป็นสัญลักษณ์สื่อความหมายแห่งความดีงาม คุณค่าของพิธีกรรมที่เกิดขึ้นต่อบุคคล มีความกตัญญูต่อกตเวทิตี ความอ่อนน้อมถ่อมตนมีสัมมาคารวะ และความมีน้ำใจงาม คุณค่าของพิธีกรรมที่เกิดขึ้นต่อชุมชน เป็นกระจกเงาสะท้อนวัฒนธรรมทางภาษาและให้ความบันเทิงแก่ชุมชน คุณค่าในฐานะที่ทำหน้าที่ควบคุมรักษาแบบแผนทางสังคมของชุมชน คุณค่าในฐานะที่ทำหน้าที่ขัดเกลาทางสังคม และคุณค่าในการสร้างความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของชุมชนซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของเพชรภรณ์ โสลาภา (2537 : 164) เรื่อง พิธีแซนโขนตาที่บ้านกระหาด ตำบลกระหาด อำเภอจอมพระ จังหวัดสุรินทร์พบว่าองค์ประกอบพิธีกรรมแบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือระดับครอบครัว ระดับเครือญาติ ระดับชุมชน ผู้ประกอบพิธีกรรมเป็นผู้ที่อาวุโสที่สุด ความสัมพันธ์ของพิธีกรรม

แซนโขนตากับวิถีชีวิตชาวไทย-เขมรจะมีความผูกพันเกี่ยวเนื่องกับทุกช่วงชีวิตตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตายไม่ว่าจะประกอบพิธีกรรมใด ๆ ก็ตามชาวไทย-เขมรจะต้องมีการเช่นไหว้บอกบรรพบุรุษเสมอ ส่วนในด้านคติความเชื่อเชื่อว่าผีบรรพบุรุษ (โขนตา) เป็นผู้มีความอำนาจให้คุณให้โทษแก่ผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่ได้ ถ้าใครไม่ปฏิบัติตามประเพณีพิธีแซนโขนตาก็จะถูกลงโทษกล่าวหาว่าเป็นคนอกตัญญู และเชื่อว่าคนอกตัญญูจะประสบกับความล้มเหลวในชีวิตหาความสุขความเจริญไม่มี ความเชื่อดังกล่าวต้องมีการเช่นสรวงบูชาเพื่อให้บรรพบุรุษพอใจท่านก็จะคุ้มครองช่วยช่วยให้พรให้ลูกหลานประสบผลสำเร็จในชีวิตมีความสุขความเจริญชาวไทย-เขมรได้อาศัยความเชื่อในการนับถือผีบรรพบุรุษเดียวกันเป็นเครื่องมือในการควบคุมพฤติกรรมของคนในชุมชนทำให้เป็นคนมีระเบียบวินัย มีศีลธรรม ก่อให้เกิดความรักความสามัคคีเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันสืบไป

ขั้นตอนในการประกอบพิธีกรรม แบ่งเป็น 3 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนเตรียม จะเตรียมวัตถุดิบในการประกอบอาหาร ขนมต่างๆ และเตรียมทำความสะอาดบ้านเรือน ขั้นตอนนึ่งนึ่งนึ่งเป็นการประกอบพิธีกรรมในระดับครอบครัว เครือญาติ ระดับชุมชน และขั้นส่งกลับจะเป็นการส่งตายายกลับ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ประพัฒน์พงษ์ แก้วไธสง, มณีนีสารัตนบุรี และสำอังก์ นิลพัทธ์ (2550 : 81) เรื่อง พิธีกรรมแซนโขนตาของชาวไทย-เขมร บ้านสระสองตอน หมู่ที่ 5 ตำบลหนองแทน อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่าการประกอบพิธีกรรมแซนโขนตามี 3 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนเตรียม ขั้นตอนนึ่งนึ่งนึ่ง และขั้นส่งกลับ ซึ่งต้องใช้เวลาและการจัดเตรียมสิ่งของมาก เพราะถือว่าเป็นประเพณีปฏิบัติกันมาจนกลายเป็นเอกลักษณ์ของกลุ่มและผู้เข้าร่วมประกอบพิธีกรรมก็มีจำนวนมาก การประกอบพิธีกรรมแซนโขนตาถือว่าเป็นการแสดงออกถึงความกตัญญูต่อกตเวทิต่อบรรพบุรุษ

ความเชื่อในพิธีกรรมแซนโขนตา ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมร บ้านเขวา บ้านสำโรง บ้านโคกเพชร ได้ศึกษาทั้งหมด 4 ด้าน ได้แก่ ความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษ เชื่อว่าผีบรรพบุรุษมีจริง ความเชื่อในเรื่องโชคกลาง เชื่อว่าถ้าหากปฏิบัติตามประเพณีวัฒนธรรมดั้งเดิมแล้วจะทำให้ผู้ปฏิบัติโชคดีในด้านชีวิตความเป็นอยู่การประกอบอาชีพ

ความเชื่อในด้านความเป็นอยู่ เชื่อว่าการทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้กับตายาย ตายายก็จะอวยพรให้ลูกหลานได้รับความสุขมีความสำเร็จในการประกอบอาชีพ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศิริพร สุเมธารักษ์ (2543 : 24-35) กล่าวถึงประเพณีแซนโถงตาว่า พิธีกรรมแสดงให้เห็นถึงความผูกพันความกตัญญูต่อบรรพบุรุษอย่างแนบแน่นทั้งยังเป็นการแสดงถึงความศรัทธายึดมั่นต่อพระพุทธศาสนาควบคู่ไปด้วย

2. การพัฒนาศิลปะการแสดงจากพิธีกรรมแซนโถงตา ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมรในจังหวัดสุรินทร์ เป็น“เรือแซนโถงตา” เป็นการแสดงที่พัฒนาขึ้นจากพิธีกรรมแซนโถงตาโดยใช้ทฤษฎีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องมาพัฒนาทำรำจากรูปแบบและขั้นตอนของพิธีกรรมแซนโถงตามาสร้างเป็นการแสดงในรูปแบบการแสดงพื้นบ้าน ทั้งทำรำดนตรี การแต่งกาย นำเสนอให้ผู้ชมเกิดสุนทรียศาสตร์ทั้งทางดนตรี การเคลื่อนไหว การแต่งกาย จากทฤษฎีโพเอติกของอริสโตเติล (สุรพล วิรุฬห์รักษ์, 2547) ผู้วิจัยนำแนวคิดนี้มาใช้ในการพัฒนาศิลปะการแสดงจากพิธีกรรมแซนโถงตา โดยมองว่าศิลปะการแสดงที่พัฒนาขึ้นจากพิธีกรรมจะต้องมีการเลียนแบบด้วยการแสดงท่าทาง มีการใช้จังหวะดนตรี ผสมผสานกับการเคลื่อนไหวร่างกาย และอารมณ์ความรู้สึกของผู้แสดง ทฤษฎีนาฏยศาสตร์ (สุรพล วิรุฬห์รักษ์, 2547 : 45) ผู้วิจัยมองว่า การนำหลักการพ็อนรำทั้ง 3 ประเภท มาใช้ในการพัฒนาศิลปะการแสดงจากพิธีแซนโถงตา นาฏย เป็นการพ็อนรำพร้อมกับแสดงอารมณ์นฤต เป็นการพ็อนรำโดยเฉพาะ ไม่เจือปนด้วยความหมายพิเศษหรืออารมณ์ใด ๆ และนฤตย เป็นการพ็อนรำที่สื่อความหมาย ทั้งนี้ต้องมีการเคลื่อนไหวร่างกายอย่างต่อเนื่องและนำแนวคิดทางดนตรีมาเป็นกรอบการสร้างสรรคดนตรีประกอบการแสดงที่ประกอบไปด้วยเสียง จังหวะ ทำนอง เสียงประสานให้ออกมาในรูปของการบรรเลงดนตรีและการขับร้อง แนวคิดทางด้านศิลปะมาพัฒนาการแสดงในพิธีแซนโถงตาด้านการแสดงอารมณ์ที่เป็นศิลปะมุ่งเน้นความสวยงามในเรื่องของเครื่องแต่งกาย ลีลาทำรำ การแปรแถว การสื่อความหมาย สื่ออารมณ์ของทำรำอารมณ์ในการแสดงเรือแซนโถงตา แบ่งออกเป็น 5 ช่วง มีทำรำ 11 ท่า จากทำรำผู้วิจัยได้ให้ความหมายของทำรำตามหลักความเชื่อเกี่ยวกับผี เช่น ทำเชิญชวนและนำเครื่องแซนโถงตา

มาบูชา ทำบูชาเครื่องเช่นไหว้ สื่อให้เห็นถึง ขั้นตอนการประกอบพิธีกรรมแซนโถงตา ทำรวมกลุ่ม ทำรีนเรียง สนุกสนาน แสดงความสุข หลังจากการประกอบพิธีกรรมเสร็จสิ้นแล้ว ทำนำเครื่องเช่นไหว้ไปทำบุญ ทำจบ เป็นท่าลาที่แสดงถึงการเลิกราหรือการเสร็จสิ้นจากพิธีกรรม ญาติพี่น้องที่อยู่ไกลก็จะเตรียมตัวเดินทางกลับ ทำรำใช้ท่าที่มีการรำควบคู่กันในแถว

เรือแซนโถงตา เป็นการแสดงที่สร้างความบันเทิงเกิดสุนทรีย สามารถสื่อให้เห็นถึงประเพณีวัฒนธรรมอันดีงามเป็นเครื่องมือช่วยกล่อมเกลาลดใจให้เกิดความรักความสามัคคีกันในบรรดาญาติพี่น้อง และชุมชน สอดคล้องกับแนวคิดของสจ๊วต ความสัมพันธ์ระหว่างระบบนิเวศกับสังคมและวัฒนธรรมมีการปรับตัวเข้ากับสภาวะแวดล้อมที่เปลี่ยนไปในสังคมปัจจุบัน พิธีกรรมความเชื่อและการปฏิบัติต่าง ๆ ตามระบบวัฒนธรรมที่ดูเหมือนไร้สาระ ไม่มีเหตุผลแต่อาจมีผลในความสัมพันธ์การใช้ทรัพยากรอย่างมีเหตุผล เช่น การใช้เครื่องเช่นบูชาบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว การบูชาเทวดา ภูตผีที่คอยปกป้องรักษาคนในบ้านให้มีความสุข ความสัมพันธ์เหล่านี้มีมาเป็นเวลาช้านานแล้ว และกลายเป็นวัฒนธรรมประเพณีที่สืบทอดกันมายาวนาน ในทางทฤษฎีโครงสร้างทางวัฒนธรรมของโคลดเลวี-สเตรสส์ มองว่าระบบความคิดของมนุษย์ซึ่งประกอบไปด้วยระบบสมอง ประสาท จิตใจ และต่อมต่าง ๆ เป็นระบบธรรมชาติให้มาทำงานได้เองโดยอัตโนมัติ เป็นไปอย่างมีเหตุผลในรูปของตรรกศาสตร์ (Logic) มนุษย์เลียนแบบธรรมชาติในการจัดรูปแบบสังคมที่มนุษย์อาศัยอยู่ทุกวันนี้เป็นคู่ๆ เพื่ออธิบายถึงลักษณะที่ตรงกันข้ามจึงจะสามารถเข้าใจการศึกษาโลกทัศน์เกี่ยวกับความเชื่อเรื่องผีของชนเผ่าและวิถีคิดของชุมชนที่เรียกว่า “ภูมิปัญญา” โดยมีได้แยกเอาวิธีด้านภูมิปัญญาออกไปจากคุณธรรม ในทางนิเวศของคนที่ในสังคมที่พึ่งพาธรรมชาติ การประสานกลมกลืนและความเคารพที่มนุษย์มีต่อผี และธรรมชาติเป็นวิถีคิดที่มีลักษณะเฉพาะ ในทฤษฎีเกี่ยวกับอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ อัตลักษณ์มิใช่สิ่งที่มีอยู่แล้วในตัวของมันเองหรือกำเนิดขึ้นมาพร้อมกับคนหรือสิ่งของแต่เป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นและมีลักษณะของความเป็นพลวัตอยู่ตลอดเวลา ประเพณีดั้งเดิมของชาวไทยเขมรที่ยึดถือปฏิบัติสืบทอดกันมาเป็นเวลายาวนานตั้งแต่

อดีตจนถึงปัจจุบัน ได้แก่ ประเพณีแซนโฌนาตา การเซ่นไหว้ผีบรรพบุรุษ พิธีกรรมมะมีวัต (ทรงเจ้าเข้าผี) ประเพณีเรือมตรหรือรำตรุษ เป็นประเพณีสงกรานต์ของชาวไทยเขมร ประเพณีเหล่านี้แสดงถึงความเป็นอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมรในจังหวัดสุรินทร์ ทฤษฎีสัญลักษณ์และการตีความตามแนวคิดของคลิฟฟอร์ด เกียร์ส (Clifford Geertz) วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่รู้จักกันทั่วไป เพราะความหมายเป็นสิ่งที่รู้จักกันทั่วไป การที่จะสามารถใช้สัญลักษณ์เป็นสื่อบอกเล่าเรื่องต่อกันและกันได้ความหมายของสัญลักษณ์ก็ต้องเป็นที่รู้จักกันในหมู่ผู้ใช้สัญลักษณ์นั้นเป็นเครื่องมือของการสื่อสารระหว่างกัน

เรือมแซนโฌนาตาเป็นการแสดงที่ชี้ให้เห็นวัฒนธรรมของท้องถิ่น ผู้วิจัยนำรูปแบบการแสดง การแต่งกายดนตรี ตามความนิยมของคนในยุคสมัยปัจจุบันมาผสมผสานกับสาระสำคัญของพิธีกรรมแซนโฌนาตา สร้างให้เกิดสุนทรียรส เกิดคุณค่าทางด้านจิตใจ คนรุ่นใหม่เห็นสาระของเรื่องราวพิธีกรรมที่เป็นรากเหง้าดั้งเดิมของบรรพบุรุษ ส่งผลให้คนในชุมชนอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข

ข้อเสนอแนะในการวิจัย

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1. ควรนำองค์ความรู้พิธีกรรมแซนโฌนาตามาจัดทำเป็นหนังสือเล่มเล็ก เพื่อใช้ประกอบการเรียนการสอนในหลักสูตรสถานศึกษา
2. ควรนำศิลปะการแสดงพิธีกรรมแซนโฌนาตาประกอบสื่อการเรียนการสอนในสถานศึกษาเพื่อสร้างความ

ตระหนักให้ผู้เรียนได้เกิดความรัก ห่วงแหน ร่วมใจอนุรักษ์และสืบสานให้วัฒนธรรมประเพณีคงอยู่คู่ท้องถิ่นสืบไป

ข้อเสนอแนะการวิจัยในครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบพิธีกรรมแซนโฌนาตา ระหว่างประเทศไทยกับราชอาณาจักรกัมพูชา
2. ควรศึกษาบทบาทพิธีกรรม แซนโฌนาตาที่มีต่อการกล่อมเกลางจริยธรรมเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมร

บทสรุป

ความเชื่อทำให้เกิดประเพณีพิธีกรรม พิธีกรรมเป็นสัญลักษณ์สื่อความหมายแห่งความดีงาม คุณค่าของพิธีกรรมที่เกิดขึ้นต่อบุคคลและชุมชนเป็นกระเจงกษาสะท้อนวัฒนธรรม ชาวไทย-เขมร ได้อาศัยความเชื่อในการนับถือผีบรรพบุรุษในพิธีกรรมแซนโฌนาตา มีการจัดเตรียมอุปกรณ์วัตถุดิบในการประกอบอาหาร และเตรียมทำความสะอาดบ้านเรือน เพื่อประกอบพิธีกรรมในระดับครอบครัว เครือญาติ ระดับชุมชน โดยเชื่อว่าผีบรรพบุรุษมีจริงหากปฏิบัติตามแล้วจะทำให้ผู้ปฏิบัติโชคดีในด้านชีวิตความเป็นอยู่การประกอบอาชีพ จากการศึกษาพิธีกรรมแซนโฌนาตาได้นำองค์ความรู้ที่ได้มาสังเคราะห์ โดยใช้ทฤษฎีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องมาพัฒนาทำรำจากรูปแบบและขั้นตอนของพิธีกรรมแซนโฌนาตามาสร้างเป็นการแสดงในรูปแบบการแสดงพื้นบ้าน มีการเลียนแบบด้วยการแสดงท่าทาง มีการใช้จังหวะดนตรีผสมผสานกับการเคลื่อนไหวร่างกาย และอารมณ์ความรู้สึกของผู้แสดง ใช้ชื่อว่า “เรือมแซนโฌนาตา”

เอกสารอ้างอิง

- ประพัฒน์พงษ์ แก้วไธสง, มณีนีสา รัตนบุรี และสำอองค์ นิลพัทธ์. (2550). **พิธีกรรมแซนโฎนตา : กรณีศึกษา บ้านสระสองตอน หมู่ที่ 5 ตำบลหนองแห่น อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา**. การศึกษาค้นคว้าอิสระ ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- เพชรภรณ์ ไสล้ำภา. (2537). **พิธีกรรมแซนโฎนตาที่บ้านกระหาด ตำบลกระหาด อำเภอจอมพระ จังหวัดสุรินทร์**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม.
- ศิริพร สุเมธรักษ์. (2543, มิถุนายน-ตุลาคม). “ประเพณีแซนโฎนตา (วันสารทหรือบุญเดือน 10)”. **วารสารมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์**. 6(1) : 24-35.
- สุรพล วิรุฬห์รักษ์. (2547). **หลักการแสดงนาฏศิลป์ปริทรรศน์**. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Geertz, Clifford. (1973). **The Interpretation of Cultures**. New York : Basic Book. Charies F.